

*Ministero dell'istruzione e del merito***DRŽAVNI IZPIT OB ZAKLJUČKU DRUGEGA CIKLUSA**
NALOGA IZ SLOVENŠČINE

Izberi eno izmed predlaganih nalog!

TIPOLOGIJA A – ANALIZA SLOVENSKEGA LITERARNEGA BESEDILA**NALOGA A1**

Zofka Kveder, *Misterij žene*, samozaložba, Praga, 1900, strani 34–35.

/.../Nihče jo ni razumel. Društvo jo je smatralo za lehkoverno, lehkomišljeno devojko brez ponosa, prijateljice pa so se ji smejale. V obče je bila na glasu, kakor nestanovitna, premenljiva vrtoglavka. Nekateri dobrohotni ljudje so dejali, da je preveč življenja v njej, drugi so trdili, da ji popolnoma manjka resnobe in značaja.

Bila je živa, strastna, vse v njej je kipelo čustva in mladosti. Bilo je že par let odkar je začela biti mlada, njene vrstnice so se prištevale že med starejše a ona je bila mlada, mlada ... Oči so se ji kresale in srce ji je gorelo Življenja. In srečna je hotela biti! Iskala je nestrpljivo, nemirno in trmoglavo ono jasno, nebeško srečo o kateri ji je sanjerala duša. Nekoga, ki bi jo ljubil, kakor zemlja ljubi solnce, ki bi trepetal ljubezni, kakor goreči, migljajoči zrak o vročih poletnih dneh. In iskala je sreče in ljubezni! Skoro vsak se je zaljubil v njo in ona jih je oblila z svojo vročo ljubeznijo. A nihče ni bil srečen, nihče jo ni osrečil, kakor led so bili mrzli, trdi, kakor skale. Ha, njihove uradniške, konvencionalne duše iskale so polnih žepov in ne sreče nebeške, ne one vihrajoče, ognjene ljubezni, ki pali pamet. In v njej je gorela mladost in življenje je plamtilo, kakor večni požar. Vsako razočaranje je palo v njo, kakor razbeljeno olje, ki se užge in sikne še višje, besnejše pod nebo.

Ljudje so se smejali: da ima vsako leto sedem ljubimcev, so dejali.

In bilo je morda res. Iskala je pravega, pravega. Onega velicega, močnega, silnega, z vročo dušo in pogumnim srcem, ki bi jo odnesel tja gor pod nebo, kjer cvete sreča v večnih, omamnih rožah.

In prišel je. Velik in silen in pogumen. Razlomil je stare, močne, okove krog nje i krog sebe in objel jo je, da je njena sreča zrasla do nebes. Odnese jo je v tuj kraj, da bodeta srečna, samo srečna ...

Ljudje so počeli sikati svoj strup in svoje blato. Ona pa misli in on in jaz: Ha ha! Ali morete pljuvati v solnce?! ...

Moji prijateljici v spomin.

Zofka Kveder (1878–1926) je v zbirki črtic ***Misterij žene*** v slovenski književnosti brez olepševanja, licemerstva ali stereotipov prvič prikazala ženski svet. Ob Marici Nadlišek Bartol, Marici Gregorič in še nekaterih drugih jo štejemo med začetnice slovenskega feminizma. Prav tako je v zbirki Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev prva ženska avtorica. „Misterij je avtoričin prvenec, napisan v času, ko je z neverjetnim pogumom odkrivala tuji svet in v slovensko književnost (...) vpeljala novo obliko kratke pripovedne proze.“ Katja Mihurko Poniž v intervjuju za časopis Delo, Igor Bratož, Svetovljanski svetovi prve slovenske klasikinje Zofke Kveder, 20. januar 2014.

Razumevanje in analiza

1. Besedilo pozorno preberi in v njem prepoznavaj družbene stereotipe, s katerimi so tedaj „označevali“ nekonvencionalne ženske. Katerih grehov je bila po mnenju družbe „kriva“ neimenovana pripovedovalčina prijateljica?
2. Navedi, katere jezikovne posebnosti avtoričinega časa in avtoričinega sloga si opazil/-a v odlomku.
3. Zofka Kveder in Ivan Cankar sta pisala v istem času. V čem se zapis Zofke Kveder razlikuje od klasične Cankarjeve črtice?
4. Glede na vsebino v delu *Misterij žene* preseneča podatek, da je Zofka Kveder svoje delo izdala v samozaložbi? Utemelji.

Interpretacija

Vsako literarno delo lahko imamo za klasično oziroma kanonizirano, če mu tudi dolgo po njegovem nastanku/objavi še vedno uspe nagovarjati bralstvo. Je moč najti vzporednice med takratno in današnjo situacijo žensk v družbi oz. imata danes književnost oz. umetnost na splošno še moč, da spreminjata svet? Svoje razmišljanje utemelji in podkrepi s primeri iz književnosti ali osebnih znanj.

Ministero dell'istruzione e del merito

NALOGA A2

Dominik Smole, *Antigona*, Državna založba Slovenije, Ljubljana, 1961, strani 23–24.

/.../ KREON

Kdo je kralj? Je v kralju eno,
ali sta v kralju dvoje bitij?
Je tisto kralj, kar s trdo roko
vlada, sodi in kaznuje,
s katerega ukazom eden zraste, drugi pade -
in v vrvežu ukrepov tudi sam ni zmeraj čist -
ali je kralj to, kar je vsak drug: zavzet za barve rož
v vrtu, kot vsak drugi v skrbeh za sanje svojih ptičev?
Je kralj eno, drugo ali je oboje?

TEIRESIAS

Ne eno, ne drugo, ne oboje,
ker kralj ni človek:
od vsega je razvezan, a hkrati bolj od vseh ujet.
Ljudstvu služi, a ni njegov služabnik.
Njegov uradnik je. Skrbi za mir, red,
vsesplošne posle in za pamet ljudstva.
Ohranja to, kar je preskušeno in znano,
zatre, kar je nevarno in škodljivo.
Ko zvesto opravlja to svojo službo,
je vzdignjen nad človeško mero.
Njegova dela meri višji smoter.

KREON

Kljub temu je še zmeraj človek.

TEIRESIAS

Zaradi slabosti in ker je med ljudmi.
Ampak tem večji je, čim manj ga vežejo vezi.
Ko s trdo roko varje prestol,
varje naravni tek stvari.
A v prostem času ... takrat seveda ...
takrat je prav in ljubko, če stopi v vrt
in ptičem žvižga.

KREON

In če ubija, ni nikoli in v ničemer kriv?

TEIRESIAS

On ne ubija, ampak uraduje.
Umor je strast, v kralju je ni.
Njegove roke so zmeraj čiste.

Dominik Smole (1929–1992) velja za enega pomembnejših ustvarjalcev slovenskega modernizma. Poleg poetične in politične drame *Antigona* (1960) ter drugih je avtor romana *Črni dnevi in beli dan*. Vodilna interpretacija Smoletove Antigone je, da je avtor z njo spregovoril o zamolčanih povojnih pobjih na Slovenskem, največja posebnost pa prav gotovo odsotnost glavnega lika v besedilu in posledično na odru. Delo je v dobrih šestih desetletjih doživelo veliko uprizoritev, nazadnje v SNG Drama Ljubljana v sezoni 2023/2024.

Ministero dell'istruzione e del merito

Razumevanje in analiza

1. Kaj je pomenilo za intelektualce in umetnike v času, ko je drama nastala, biti kritični do režima?
2. Kako poteka pogovor med dvornim filozofom Teiresiasom in kraljem Kreonom? Kdo koga poučuje in za koga lahko rečemo, da je v svojem mišljenju odločnejši?
3. Katere so po mnenju dvornega filozofa značilnosti, ki jih mora imeti dober vladar? Je lahko vladar tudi človek? Če da, kdaj?
4. Kako bi interpretiral/-a Teiresiasovi misli „Ljudstvu služi, a ni njegov služabnik.“ in „Umor je strast, v kralju je ni.“?

Interpretacija

Tako Sofoklejeva kakor tudi Smoletova Antigona tematizirata odnos človeka do oblasti oziroma hierarhijo vrednot. V človeški zgodovini je primerov posameznikov in posameznic, ki so si upali prekršiti državne in druge zakone, ničkoliko. Razmisli in utemelji, kako književnost oziroma druge umetniške zvrsti obravnavajo vprašanje iskanja pravice in etičnega ravnanja na eni ter pokornosti do oblasti na drugi strani.

TIPOLOGIJA B – ANALIZA IN TVORBA RAZPRAVLJALNEGA BESEDILA

NALOGA B1

Besedilo je prevzeto iz govora, za katerega se je uveljavilo poimenovanje *Štirinajst Wilsonovih točk*. Ameriški predsednik Woodrow Wilson ga je izrekel na zasedanju Kongresa ZDA v Washingtonu 8. januarja 1918. (<https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/january-8-1918-wilsons-fourteen-points>, sneto s spleta 21. 2. 2024).

Gospodje kongresniki:

zastopniki centralnih sil so ponovno, kot že večkrat doslej, izrazili željo po razpravi o ciljih vojne in možnih podlagah za splošni mir. V Brest-Litovsku potekajo pogovori med predstavniki Rusije in centralnih sil, na katere so bile povabljene vse vojskujoče se strani, saj je treba ugotoviti, ali je mogoče te pogovore razširiti v splošno konferenco glede pogojev miru in poravnave. /.../

Naša želja in namen sta, da bodo mirovni procesi, ko se bodo začeli, popolnoma odprti ter da odslej ne bodo vključevali in dopuščali nikakršnih skrivnih dogovorov. Časi osvajanja in povečevanja so mimo; prav tako so mimo časi tajnih zvez in dogovorov, sklenjenih v interesu posameznih vlad, saj lahko ti nepričakovano ogrozijo mir na svetu. /.../

V to vojno smo vstopili, ker je prišlo do kršitev pravic, ki so se nas močno dotaknile in ki bi, če bi jih ne popravili ter sveta enkrat za vselej zavarovali pred njihovo ponovitvijo, onemogočile življenje našim ljudem. /.../

Gre za to, da svet postane primeren in varen za življenje, zlasti pa da postane varen za vsak miroljuben narod, ki želi tako kot naš živeti lastno življenje, izbirati svoje institucije, imeti zagotovljeno pravičnost in pošteno ravnanje drugih narodov sveta v nasprotju s silo in sebično agresijo. Vsi narodi sveta so dejansko partnerji v tem interesu in mi sami zelo jasno vemo, da če ne bo zagotovljena pravičnost nam, tudi ostalim ne bo. Program svetovnega miru je torej naš program; in to je tudi edini mogoč program. Mi ga vidimo takole:

1. Odprte mirovne pogodbe, sklenjene po odprti poti, ne da bi jim pozneje še sledilo kakršno koli skrivno mednarodno sporazumevanje razen redne diplomacije – a ta naj se vsekakor opravlja odkrito, vpričo vse javnosti.

/.../

4. Primerna vzajemna zagotovila, da se bodo oborožitve narodov omejile kar se da, toliko, kolikor je le mogoče, da se še ohrani notranja varnost.

/.../

9. Popravki meja Italije naj bi se uveljavili vzdolž jasno spoznavnih narodnostnih črt.

10. Ljudstvom Avstro-Ogrske želimo zagotoviti in obvarovati mesto med narodi sveta, zato naj bi se jim ponudila kar najbolj svobodna možnost za avtonomni razvoj.

/.../

14. Po posebnih pogodbah je treba ustanoviti občo združbo narodov z namenom, da si vzajemno zagotove politično neodvisnost in ozemeljsko nedotakljivost, tako glede velikih kot glede malih držav.

/.../

Ministero dell'istruzione e del merito

Razumevanje in analiza

1. Predsednik ZDA je svoj program predstavil na začetku zadnjega leta konflikta. Predstavi, kakšno je bilo takrat stanje na frontah in zakaj so bile centralne sile pripravljene na mirovne pogovore.
2. Wilson opozarja na nevarnost skrivnih dogovorov. Navedi primer take pogodbe, ki je odločilno vplivala na potek svetovnega spopada.
3. Pojasni pomen besedne zveze »Časi osvajanja in povečevanja so mimo«.
4. Razmisli o premikanju meja na našem območju in o zakonitostih, po katerih je bila začrtana.

Tvorba besedila

Wilsonov program uporabi kot iztočnico za razmislek o pomembnosti ameriškega načrta za ureditev evropskega in svetovnega miru, tudi z ozirom na dogodke 20. in 21. stoletja. Opredeli vpliv ZDA na svetovni red, vključno z ustanovitvijo in delovanjem mednarodnih organizacij. Znotraj splošne slike prikaži usodo Primorske in njenih narodov, ki so bili večkrat v središču politične pozornosti. Izoblikuj besedilo, v katerem bodo argumentacija in utemeljitve povezane v dosledno celoto.

NALOGA B2

Milan Bufon, *Ethnos in topos*, Annales ZRS, Koper, 2020, strani 265–266.

/.../ Po drugi strani gre poudariti, da se odnos domačega prebivalstva do krajevne stvarnosti bistveno razlikuje od tistega, ki ga imajo mestni priseljenci. Za prve je kraj še vedno okolje, v katerem se razvijajo njihove primarne družbene in kulturne, deloma tudi gospodarske dejavnosti, in zato ne slučajno ostaja večina lokalnih gospodarskih dejavnosti, a tudi kulturnih in socialnih organizacij in pobud v rokah avtohtonega slovenskega prebivalstva. Za druge pa je kraj zgolj »zeleno« spalno naselje, ki omogoča bolj sproščeno uporabo prostega časa in več možnosti za občasno rekreacijo v »nedotaknjeni« in uživanju mestnih porabnikov namenjeni naravi (v kateri se zdijo zato kmetijske dejavnosti nadvse moteč element). Z daljšim bivanjem v novem okolju se seveda, kakor smo videli, povečujejo možnosti večje družbene integracije priseljencev, na kar konec koncev kaže sam porast števila mešanih družin. Tedaj priseljenci niso več le »tujci«, ampak sestavni del lokalne družbe, še posebej v primerih, ko se naučijo slovenskega jezika in vključijo v lokalna društva. To pa obenem potrjuje, da lahko prihodnost tržaškega podeželja vidimo v nadaljnjem procesu »ozaveščene« etnične in družbene integracije, ki ne bo privedla do banalnega prenosa mestnih značilnosti in načina življenja na podeželje, temveč aktivno prispevala k sprejemanju in vrednotenju njegove lokalne specifikke. Le tako se bodo nekdanje slovenske vasi na Tržaškem odtegnile od nevarnosti vse večje odtujitve v njih živečih prebivalcev. K temu bo nedvomno pripomogla tudi skrb za ohranjanje kulturne dediščine, za katero si prizadevajo zlasti okoliške slovenske občine, lokalna slovenska društva, nenazadnje pa tudi vsi tisti domačini, ki se po modelu »tretje generacije«, pa čeprav z novimi, sodobnejšimi prijemi, spet »vračajo« k tradicionalnim kmetijskim in obrtnim dejavnostim, preko katerih lahko še najlažje prepoznamo posebnost naravne in kulturne pokrajine ter pravzaprav samega ethnosa in toposa tržaškega podeželja. /.../

Razumevanje in analiza

1. Zakaj se na tržaškem podeželju odnos do krajevne stvarnosti med domačini in priseljenci bistveno razlikuje?
2. V katerih pojavih se kaže vse večja integracija priseljencev in kako to vpliva na razvoj podeželskih skupnosti?
3. Priseljivanje neslovensko govorečih v nekdanja tradicionalna slovenska okolja na tržaškem podeželju je dejstvo. Kako ovrednotiti nastalo raznolikost?
4. Kdo je „protagonist“ vračanja k nekaterim tradicionalnim kmetijskim in obrtnim dejavnostim in zakaj je tovrsten pojav pomemben? Kaj ima po tvoje pisec besedila v mislih z besedno zvezo „tretja generacija“? Se tudi sam/-a prištevaš k njej? Utemelji, zakaj da/ne.

Tvorba besedila

V odlomku iz sklepa znanstvene monografije *Ethnos in topos* Milana Bufona avtor ponuja nekakšen recept za večjo integracijo med potomci nekdanjih slovenskih staroselcev in novodobnimi prišleki italijanskega jezika, ki so za svoj nov dom izbrali tržaško podeželje. Se z njegovimi ugotovitvami strinjaš?

Ministero dell'istruzione e del merito

Koliko je po tvojem pomembna dvosmerna dvojezičnost, torej dejstvo, da bi tudi Italijani vsaj pasivno obvladali (razumeli) slovenski jezik? Pri izvedbi besedila, v katerem boš navedel/-a in argumentiral/-a svoja stališča, lahko uporabiš tudi lastne izkušnje oziroma dejstva, ki so ti znana.

NALOGA B3

Staš Zgonik, "Bogatim bi morali premoženje omejiti na 10 milijonov" (odlomek intervjuja), N1info.si, 18. februar 2024 (<https://n1info.si/pogljobljeno/bogatim-bi-morali-premozenje-omejiti-na-10-milijonov/>, sneto s spleta 28. 2. 2024)

/.../ Kot družba se strinjamo, da obstaja meja revščine, pod katero ne bi smel živeti nihče. Nizozemska filozofinja Ingrid Robeyns pa je prepričana, da bi morala obstajati tudi zgornja meja – da si nihče ne bi smel lastiti več premoženja, kot ga potrebuje za udobno in izpolnjeno življenje. Njena ideologija ima tudi ime – limitarianizem. (...)

Dr. Ingrid Robeyns je profesorica filozofije in etike na univerzi v Utrechtu z doktoratom iz ekonomije. Raziskovalno se že zadnjih deset let ukvarja z vprašanjem distribucije bogastva in moralne (ne)dopustnosti kopičenja premoženja v rokah peščice. Svoje dolgoletno raziskovanje in oblikovanje argumentov je letos kronala s knjigo – Limitarianizem: razlogi proti ekstremnemu bogastvu, ki je izšla v začetku meseca.

Če bi imeli samo eno minuto, da me prepričate o limitarianizmu, kaj bi dejali?

Bistvo limitarianizma je v prepričanju, da bi morala obstajati zgornja meja osebnega bogastva, ki si ga lahko lasti posameznik. Kot družba se strinjamo, da obstaja meja revščine, pod katero ne bi smel živeti nihče. Mejo bi morali postaviti tudi na drugi strani premoženjske lestvice. Pretirano bogastvo je potratno. Na neki točki dodatno premoženje preprosto ne prispeva več h kakovosti posameznikovega življenja. Poleg tega pa je ekstremna koncentracija bogastva v rokah peščice družbeno škodljiva – načenja demokracijo in je nevzdržna z okoljskega vidika.

Najosnovnejši filozofski argument za omejitev ekstremnega bogastva pa je, da ga z moralnega vidika ni mogoče upravičiti. Nihče od nas ne more reči, da si resnično zasluži ekstremno bogastvo. Veliko vlogo pri uspehu posameznika namreč igrata naravna in družbena loterija, torej s kakšnimi sposobnostmi in v kakšno okolje se rodimo.

Kako določiti zgornjo dopustno mejo osebnega bogastva? Na kateri točki ima človek več, kot potrebuje za izpolnjeno življenje?

Na načelni ravni bi omejitev morali določiti tako, da bi karseda omejili škodljive učinke kopičenja premoženja. A če bi temu načelu zvesto sledili, bi bila meja po mojem mnenju postavljena zelo nizko. Tako nizko, da bi lahko številne ljudi, ki jih ženejo finančni motivi, odvrnila od podjetništva in od inoviranja. Zato je po mojem prepričanju treba najti pravo ravnotežje med nadaljnjim spodbujanjem podjetništva in inovacij na eni ter omejevanjem negativnih učinkov koncentracije bogastva na drugi strani.

V knjigi kot zgornjo mejo vrednosti premoženja predlagam deset milijonov, bodisi evrov, dolarjev ali funtov. Številka sama se mi ne zdi tako pomembna, kot so pomembni argumenti v prid nujnosti omejitve.

Kako si predstavljate uvedbo takšne omejitve?

Limitarianizem si predstavljam kot regulatorni ideal. Podobno kot spoštovanje človekovih pravic – vsi se strinjamo, da je treba človekove pravice varovati, pa se kljub temu neprestano pojavljajo kršitve. Naša naloga pa je, da si neprestano prizadevamo za svet, v katerem bo kršitev človekovih pravic čim manj.

Limitarianizem vidim v podobni luči – v popolnoma pravičnem svetu nihče ne bi bil ekstremno bogat, iluzorno pa je pričakovati, da lahko tak ideal dosežemo na kratek rok. Se mi pa zdi pomembno, da se odkrito pogovorimo o argumentih in možnostih. Prepričana sem, da potrebujemo omejitev koncentracije bogastva, četudi se zavedam, da se to ne bo zgodilo na hitro. /.../

Ali s tem, ko limitarianizem označujete za ideal, pravzaprav priznavate, da gre za utopično zamisel?

Kot rečeno, limitarianizem je utopičen na enak način, kot je utopičen svet brez kršitev človekovih pravic. V življenju potrebujemo ideale, da si lahko neprestano prizadevamo za to, da bi bil svet okoli nas boljši in pravičnejši.

Ministero dell'istruzione e del merito

Razumevanje in analiza

1. Obnovi vsebino odlomka in s pomočjo argumentiranja ugotovi, katera je v njem osnovna teza.
2. Zakaj je potrebno po mnenju intervjuvanke omejiti človekovo bogastvo?
3. S katerimi argumenti utemeljuje omejitev posameznikovega bogastva na 10 milijonov?
4. Zakaj je treba limitarianizem vseeno zasledovati, čeprav je pojem ideala največkrat povezan z utopijo? Utemelji svoje mnenje!

Tvorba besedila

V tem odlomku nizozemska filozofinja Ingrid Robeyns zagovarja tezo, da je potrebno človekovo bogastvo omejiti. Soglašaj s stališčem, ki ga izraža v tem odlomku? Izoblikuj besedilo, v katerem bodo stališča in argumentiranje povezani v koherentno celoto.

TIPOLOGIJA C – KRITIČNO POJASNJEVALNO RAZMIŠLJANJE O AKTUALNI TEMI

NALOGA C1

Suzana Tratnik, *Meritve teže praznine*, v Antologija tesnobe (ur. Dijana Matković), LUD Literatura, Ljubljana, 2016, strani 84–85

Antologija tesnobe prinaša štirinajst zapisov avtorjev in avtoric s področja nekdanje Jugoslavije o tem, kako sami doživljajo tesnobo. Nekateri prispevki so bolj splošnega značaja, v drugih pa so pisci in piske obravnavali lastne občutke in nanizali spopadanje z duševnim in duhovnim stanjem, ki je danes vse bolj pogosto. Ena izmed teh je tudi pisateljica in družbena aktivistka Suzana Tratnik (Murska Sobota, 1963).

./../ Tesnoba je postajala najina strast, o kateri sva veliko govorila in si izmenjevala izkušnje kot prava zbirateljca. Skupaj sva bila na izletniški plovbi z ladjo od Raba do Paga, kjer smo s prijatelji in prijateljico kosili, midva pa sva se hihitala od strahu in groze pred vrnitvijo na Rab po razburkanem morju. Poskušala sva nekako združiti svoje nemoči in premagati paniko zaradi ujetosti na otoku, ki pa sva ga morala zapustiti ... Seveda sva plovbo preživela, a v resnici sva morala preseči lastna ponorela občutja. Ta prijatelj mi je tudi povedal zanimivo in zame kot sotrpinko poučno zgodbo o svoji vožnji z vlakom od Ljubljane do Maribora. Pred Zidanim Mostom ga je zgrabila močna tesnoba in dobil je napad panike, srce pa mu je tako neobvladljivo razbijalo in misli so mu tako norele, da je bil slednjič prepričan, da doživlja infarkt. Sprevodnika je prosil, naj na postajo v Zidanem Mostu pokliče rešilca. Tako je zvečer končal na urgenci, kjer so mu po pregledu povedali: "Gospod, z vami je vse v redu, razen vaših paničnih občutkov."

Tako sem se poskušala miriti, da tudi meni ni nič, a to je velikokrat težko ali celo nemogoče, če zelo močno doživljaš tesnobo.

Pozneje sem se zaljubila in stvari so bile lepše, svetlejše, dobila sem zalet in ustvarjalni zagon *./../*.

Nove preiskušnje so me čakale, ko sem v letih 1999-2000 sama potovala v Johannesburg, New York in na filmski festival Berlinale. Slikala sem najhujše dogodke, kraje, rope, izgube, bolezni, ugrabitev, nezavest, hospitalizacijo ..., ki naj bi me čakali v zasedi na poti.

Mislila sem, da ne bom zmogla niti vsakodnevne vožnje s podzemno od stanovanja v Berlinu do festivalskega prizorišča – ne dvanajst dni zapored. A to sem mislila samo prvi dan. *./../*

Pravimo, da je tesnoba občutje sodobnega človeka, za katero je značilna uklešččenost posameznika v prostoru, dogajanju in času in v kateri je prihodnost iracionalna grožnja brez kančka upanja, sedanost pa zaprtost v neskončnem. Misliš, da je tesnoba v današnjem času res bolj zaznavna kot nekoč? Svoje razmišljanje smeš razdeliti na odstavke s smiselno izbranimi mednaslovi in mu dati skupen naslov, ki naj na sintetičen način povzame njegovo vsebino.

*Ministero dell'istruzione e del merito***NALOGA C2**

Zdravko Kačič, *Kako inteligentna je umetna inteligenca?*, Sobotna priloga, Delo, 13. januarja 2024, stran 18

Prof. dr. **Zdravko Kačič** se je rodil v Mariboru leta 1961. Na Univerzi v Mariboru je zaposlen od leta 1990, najprej kot asistent, od leta 2003 pa kot redni profesor. Od leta 2018 je tudi njen rektor. Podobno kot veliko drugih raziskovalcev tudi njega zanima pojav umetne inteligence, ki ga je poskušal osvetliti v besedilu, ki sledi.

Število člankov v medijih se je vse od predstavitve različice ChatGPT 4.0 oktobra 2022 izrazito povečalo in ne mine dan brez zapisa o sistemih UI. Pri tem ti odražajo različna stališča avtorjev – od navdušenja, nejeverja, strahu, nelagodja pa vse do apokaliptičnih napovedi o usodnosti tovrstnih tehnologij za prihodnost človeške družbe.

V teh zapisih lahko zaznamo razdvojenost z vidika razumevanja zmožnosti sistemov UI (še posebej generativnih jezikovnih modelov). Ena skupina avtorjev v svojih zapisih sistemom UI pogosto pripisuje antropomorfne lastnosti. V različnih kontekstih tako mnogokrat zapišejo, da so ti sistemi sposobni videti, slišati, razumeti, razmišljati, biti ustvarjalni, kreativni, si izmišljati, biti sposobni ustvarjanja svetovnega nazora ali lastnega mnenja, haluciniranja, laganja ipd. Rezultate uporabe sistemov UI obravnavajo na način, kot da bi bili ti rezultat delovanja razuma.

Medtem druga skupina avtorjev opozarja, da se lahko sistemi UI uporabljajo predvsem za avtomatizacijo in izboljšanje rutinskih opravil, niso pa sposobni razmišljati in odločati na način, kot to počne človek. Pri tem marsikdo opozarja, da je tudi izraz umetna inteligenca neprimeren oziroma zavajajoč, saj lahko sistemi UI ponujajo zgolj kombinacije informacij, ki so jim bile na voljo v bazah podatkov, uporabljenih pri njihovem učenju, ne glede na velikost uporabljenih baz in kompleksnost generiranih rezultatov, ki jih zmorejo, pa najsi so ti še tako presenetljivi.

Diametralno nasprotno poglede o zmožnostih sistemov UI lahko večinoma pripišemo razlikam v poznavanju področja sistemov UI. Prva skupina avtorjev pozna sisteme UI največkrat le s stališča uporabniške izkušnje, ki si jo večinoma pridobijo z uporabo obstoječih sistemov UI, brez dejanskega poglobljenega poznavanja teorije delovanja takšnih sistemov. Prav tako njihova osnovna izobrazba najpogosteje ni s področja sistemov UI oziroma razvoja teorij strojnega učenja. Zato je razumljivo, da se ob za marsikoga presenetljivih rezultatih, ki jih dosegajo današnji sistemi UI, zelo težko izognejo pripisovanju antropomorfne lastnosti. Druga skupina avtorjev ima večinoma globlji vpogled tudi v tehniški vidik delovanja sistemov UI in so strokovnjaki praviloma s področij razvoja jezikovnih modelov, globokih nevronske mreže, strojnega učenja, statističnega modeliranja stohastičnih procesov, razpoznavanja vzorcev ipd. /.../

Potem ko si prebral/-a in analiziral/-a članek Zdravka Kačiča o umetni inteligenci, predstavi svoja stališča in se s kritičnim pristopom sooči s tezami, ki jih vsebuje besedilo. Je po tvojem mnenju smiselno uporabljati izraze »videti«, »razumeti«, »razmišljati« in »ustvarjati« v povezavi s sistemi UI? Ti izrazi presegajo svoje dejanske zmožnosti in bi bilo torej bolj smiselno uporabiti definicijo »navidezna inteligenca«? Ali trditev, da današnji sistemi UI segajo le do stopnje intelektualne rutine, vodi v nevarnost, da se zadovoljimo s statusom quo in zato preprečimo resničen napredek na tem področju? Svoje razmišljanje smeš razdeliti na odstavke s smiselno izbranimi mednaslovi in mu dati skupen naslov, ki naj na sintetičen način povzame njegovo vsebino.

Pisanje naloge traja največ 6 ur.

Dovoljena je uporaba slovarja in pravopisa.

Dovoljena je uporaba dvojezičnega slovarja (slovenščina-jezik države dijakovega izvora) za kandidate/-ke, katerih materni jezik ni italijanščina ali slovenščina.

Nihče ne sme zapustiti šolskega poslopja pred iztekom 3 ur od vročitve naloge.